Е. Є. Туліна,
канд. юрид. наук, асист.
кафедри екологічного права

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

З огляду на останні події, йдеться про приєднання України до Болонського процесу і асоціацію з ЄС, перед вітчизняною вищою освітою постало завдання виховати громадянина, спроможного, до гнучкої зміни способів і форм життєдіяльності, який володіє ключовими компетентностями, що відповідають сьогоденню. Зрозуміло, що вирішення цього можливе лише за умов продуманої організації навчального процесу кожного закладу вищої освіти.

У цьому контексті найбільшої ваги набуває саме компетентнісний підхід, який науковці визначають як поступову пере-

орієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань, формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності за сучасного багатоаспектного соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно і комунікаційно насиченого простору. Отже, на перший план висувається не поінформованість, а уміння вирішувати проблеми в усіх сферах людської діяльності.

Невипадково Н. А. Пустовін наголошує, що компетентнісний підхід є своєрідною відповіддю освіти як цілісного соціального інституту на зміни, що характеризують сучасний стан розвитку суспільства, до яких належать глобалізаційні, інформаційні і, безумовно, екологічні. На розвиток цієї думки, О. П. Матеюк робить акцент на очевидності того, що питання захисту довкілля можуть бути успішно вирішені лише за участю у ньому всіх громадян, у тому числі і студентів університетів, які мають упродовж навчання набути ключових освітніх компетенцій (інструментальних, міжособистісних і системних), тобто професійної компетентності, у структурі якої особливе місце відведено екологічній.

З огляду на сказане додамо, що С. В. Алексеев запропонував таке визначення поняття «екологічна компетентність» — це системна інтеграційна якість особистості, що характеризує здатність вирішувати проблеми і завдання різного рівня, які виникають у життєвих ситуаціях і професійній діяльності, на основі сформованих цінностей і мотивів, знань, навчального й життєвого досвіду, індивідуальних особливостей, схильностей, потреб.

Про важливість розглядуваного питання говорить і те, що воно й у законодавстві знайшло відображення. Зокрема, у ст. 12 Закону України «Про освіту» проголошено, що метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності й громадянської активності. Досягти цього можна шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, однією з них Закон

називає екологічну. Крім того, як випливає з положень Закону, курс взято на впровадження у вітчизняну освіту компетентнісного підходу. Щоправда, у цьому, присвяченому саме питанням вищої освіти, Законі, на жаль, не зазначено ключових компетентностей остатньої, натомість їх перелік наведено у Стандартах вищої освіти, які, у свою чергу, розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах окремої спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення й оцінювання якості змісту і результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти (наукових установ), тобто вони, так би мовити, становлять сукупність вимог.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схваленій Указом Президента України від 25.06.2013 р., зазначається, що екологізація освіти є стратегічним напрямом державної політики у цій сфері. На виконання вищеназваних нормативно-правових актів Міністерством освіти і науки України прийнято рішення від 27.11.2015 р. «Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку», в якому, зокрема, вказується, що екологізація вищої освіти України є одним із пріоритетних напрямів діяльності Міністерства освіти і науки України і всіх навчальних закладів.

На продовження цієї думки у доповідній записці до рішення підкреслюється, що існуюча система вищої освіти України, незважаючи на значні досягнення, все ще не повною мірою забезпечує підготовку фахівців для сталого розвитку, оскільки чинні стандарти вищої освіти не передбачають набуття екологічної компетентності, а Ю. Ю. Туниця вважає, що для фахівців усіх галузей знань наявність екологічної компетентності, тобто розуміння причинно-наслідкових взаємозв’язків між діяльністю людини та її впливом на довкілля, є вкрай важливою.

До сказаного потрібно додати, що нормативно-правові акти, якими регулюються еколого-правові відносини, містять низку статей, де визначаються передумови екологізації освіти, у тому числі й вищої. Наприклад, у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» йдеться про те, що одним із головних інструментів здійснення національної екологічної політики висту-

пає освіта і наукове забезпечення формування і реалізації національної екологічної політики. Згідно із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 7) зростання екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів відбуваються за рахунок загальної обов'язкової комплексної освіти й виховання, що починається в дошкільних дитячих закладах, а продовжується в закладах системи загальної середньої, професійної та вищої освіти, програми навчання в яких передбачають вивчення проблем й у галузі охорони навколишнього природного середовища, підвищення кваліфікації й перепідготовку кадрів.

Отже, проаналізувавши положення вказаних документів і наукових позицій, можна сміливо стверджувати, що існує необхідність у сприянні екологізації вищої освіти, набуттю молоддю екологічної компетентності, у тому числі й у вишах. Безумовно, слід підтримати думку багатьох науковців, які вже неодноразово наголошували, що під час розроблення методології й методичних рекомендацій із підготовки стандартів вищої освіти екологічну компетентність фахівця доцільно включити до переліку ключових.